HOLDER

VERHANDELING

OVER DE

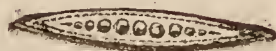
NAGEBOORTE,

DOOR

ADRIANUS HALDER, Hz.

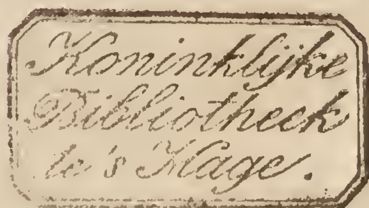
APOTHECAR EN BUITENGEWOON VROED-
MEESTER TE ZAANDAM.

LID VAN HET GENEES- EN HEELKUNDIG
GENOOTSCHAP AAN DE ZAAN. &c.

TE *AMSTERDAM*, BIJ
LODEWIJK VAN ES.
1815.

VERHANDELING

OVER DE

NAGEBOORTE,

door

ADRIANUS HALDER, H. Z.

Apothecar en Buitengewoon Vroedmeester te Zaandam, Lid van het Genees en Heelkundig Genootschap aan de Zaan enz.

Ik heb, bij de medegedeelde waarneming in de Vaderlandsche Letteroeffening, No. 7, 1811, gezegd: „ Het zal misschien sommigen reeds vreemd „ toegeschenen hebben, dat ik dadelijk na de verlossing, bij het afbreken van den *funiculus umbilicalis*, mijne hand in den *uterus* bragt, om de „ *placenta* aftehalen; daar ik geene melding maakte van *hæmorrhagia* of eenige andere omstandigheden, dan ik heb in mijne kortstondige practijk „ zoodanige ondervinding, dat ik het nimmer raadzaam oordeel, de *placenta* aan de natuur overtelaten, maar altijd dezelve te ontlasten, wanneer er geene omstandigheden aanwezig zijn, „ welke zulks verbieden, waaronder wel hoofd-

„ zakelijk *ſpasmi uteri et partium genitalium* be-
„ hooren. In zoodanige gevallen trachte ik vooraf
„ deze te doen bedaren, en daarna, zo de na-
„ tuur de *placenta* niet ſpoedig afvoert, dezelve
„ door de kunst te ontlasten, en heb mij hierbij
„ zoo wel bevonden, dat ik mijne kunstgenooten
„ altijd durf aanraden, de *placenta* na de verlos-
„ ſing van het *foetus* zoo ſpoedig, als de kunst
„ aanwijst, te ontruimen."

Dit juist is het, waarom deze verhandeling over de nageboorte in het licht verſchijnt, daar ik beſpeurd heb, dat men toenmaals deze mijne gezegden al te bepaald hebbe opgenomen, en meende ter liefde voor de kunst deze verder te moeten ontwikkelen, ten deele, om mijne behandeling der nageboorte nader te doen kennen, en tevens daardoor het gedeeltelijk reeds ontſtaan, verkeerd begrip, bij ſommigen, die mij hieromtrent geſproken hebben, voortekomen.

Den beſcheiden Lezer verzoek ik, het gebrekkige in deze te willen verſchoonen, alhoewel hem verzekerende, dat elke gegronde en beſcheidene aanmerking mij aangenaam zijn zal, om hierdoor de zoo edele verloskunde meer en meer te volmaken.

Elk mensch, die belang ſtelt in het behoud van de gezondheid van zijnen evenmensch, neemt die middelen bij de hand, die hem op gegronde beſpiegelingen, door uitoeffening en ondervinding bevestigd, voorkomen heilzaam te zijn. En is er iets dat

dat oplettendheid vordert voor het welzijn van den burger, dan is het gewis de verloskundige behandeling.

Wie erkent niet, dat het deze is, die zoo veel invloed heeft op de bevolking van den Staat? Het zoude overtollig zijn, te willen bewijzen, dat er jaarlijks zoo vele anders gezonde vrouwen en kinderen, door mishandeling, zo niet ſterven, ten minſten aan de gevolgen van dien, een ſukkelend leven leiden. De vroegſte Geleerden waren daarom reeds bedagt, om te dezen opzigte hunne moeite en vlijt in te ſpannen, ten einde middelen te bepalen, om, ware het mogelijk, alle ongeſchikte behandeling als 't ware uit te roeijen. En hoe dikwerf ziet men niet, dat vrouwen, gelukkig van haar kind verlost, aan de nageboorte en de gevolgen van dien, omkomen. Om die reden vonden reeds in de vroegſte eeuwen de Geneeskundigen goed, hun, die de vrouw in barensnood bijſtonden, aan te raden, geene moeite te doen om de nageboorte te bevorderen, maar deze aan de natuur over te laten.

Hippocrates (1) gaf ook den raad, wanneer dezelve niet ligt, of kort na de geboorte van het kind volgde, dezelve niet met geweld uit te trekken, maar haar liever zoo lang aan de natuur over te laten, tot zij van zelve afging

En zeer vele beroemde Artſen en Verloskundigen

(1) *De ſuperfoetatione &c.*

gen der vorige eeuw hebben, uit aanmerking der groote aangelegendheid, zich beijverd om die middelen ter redding voor de barende aan te duiden, die hun door de ondervinding waren bevestigd geworden, heilzaam zijn, — waardoor dan zoo vele verſchillende denkbeelden zijn ontſtaan ten opzigte der behandeling der nageboorte. Hoe vele waren er niet die voor eene ſpoedige ontruiming derzelve ijverden, waaronder wel voornamelijk DIONIS, (2) MAURICEAU, (3) VAN DEVENTER, (4) en MURSINNA, (5) genoemd mogen worden.

Hoe velen vond men niet, die van een tegenovergeſteld gevoelen waren, onder welken dan PUZOS, (6) RUIJSCH, (7) LEVRET, (8) SMELLIE, (9) VAN DE LAAR, (10) PLENK, (11) enz. voorkomen.

Elks bijzondere denkwijze te ontvouwen, is geenzins mijn plan, dan alleen wil ik de aandacht bepa-

(2) *Lib.* 3. *Cap.* 5. *pag.* 223.

(3) *Lib.* 2. *Cap* 8.

(4) In zijn Nieuw Licht der Vroedmeeeters.

(5) *Abhandlung der Krankheiten der Schwengren Gebärende enz.* 2 *Theil.* Hoewel zijn Ed. in later tijd van ander denkbeeld is geworden.

(6) Verhandeling over de Verloskunde, 2de Stuk, XIIIde Hoofddeel, pag. 223 en vervolgens.

(7) *Tom.* IV *Tractatus Anatomicus*, *pag.* 8 *et ſequentibus.*

(8) *Suite de ſes Obſervations ſur les accouchemens laborieux.*

(9) Derde Boek, 5de Afdeeling, pag. 133.

(10) Schets der geheele Verloskunde, Xde Hoofddeel, § 198, pag. 89.

(11) Grondbeginſelen der Verloskunde, pag. 66 en vervolgens.

palen, om, ware het mogelijk, eenen algemeenen leiddraad vast te ftellen, hoe men den veiligften weg gaan kan, om de vrouw die hulp te bieden, welke haar zoo dikwerf noodig is, ook bij de behandeling en bevordering der nageboorte.

Wel is waar, de te algemeene voorfchriften hebben fomwijlen zeer fchadelijke gevolgen voor de vrouwen te weeg gebragt. Echter zijn er gevallen in welke de Verloskundige zich genoodzaakt kan vinden, om de nageboorte fpoedig te ontruimen, doch er zijn ook anderen, waarin dezelve aan de natuur kan, en gedeeltelijk moet overgelaten worden, dan altijd kan men de nageboorte met vrucht behulpzaam zijn, zo men flechts een gunftig tijdftip afwagte.

Ik zal, om de behandeling der nageboorte zoo naauwkeurig mogelijk te bepalen, dezelve verdeelen in *Natuurlijke*, *Moeijelijke* en *Tegennatuurlijke* nageboorte.

De ondervinding toch heeft te dikwerf geleerd, dat de nageboorte zoo wel, als de verlosfing van het kind, zeer groote moeijelijkheden kunnen in den weg ftaan, welke alsdan krachtdadige hulp behoeven, en fomtijds alleen de redding moeten aanbrengen, indien dezelve mogelijk is.

De natuur toch heeft ook in deze hare palen, en de kunst moet alsdan deze wijze moeder onderfteunen of wel geheel vervangen.

Onder de nageboorte verftaat men, de ontlasting van dat ligchaam, hetwelk gewoonlijk in de baarmoeder achterblijft, na de geboorte van een kind,

en moederkoek (*placenta*) geheten wordt, benevens de aanhangfelen of vliezen van dezelve.

Wanneer de ontlasting van dit ligchaam op eene natuurlijke wijze plaats heeft, behoeft, als het ware, de verloskundige flechts aanfchouwer te zijn, en alleen dezelve gedeeltelijk uit de fchede te helpen ontlasten en weg te nemen.

Laat ons in een kort overzigt dezen natuurlijken loop nagaan.

De nageboorte, zo die door de natuur bevorderd wordt, gefchied in twee tijdperken, dat der *loswording* namenlijk, en dat der *uitdrijving.*

De Baarmoeder is het voornaamfte werktuig van deze dubbele verrigting; derzelver zamentrekking is alleen toereikende, om dit ligchaam van haar binnenfte oppervlakte los te maken. Doch om zich geheel van dezelve te ontdoen, wordt zij in hare werking door de buikfpieren onderfteund. De herhaalde pogingen, welke de baarmoeder aanwendt, om zich van hare vrucht te ontdoen, zijn gewoonlijk dezelfde, welke de loswording der moederkoek bevorderen, (12) naardien men dezelve meestentijds aan

(12) De Heer J. F. LOBSTEIN zegt, met opzigt tot de loswording van den moederkoek. De zamentrekkingen der baarmoeder zijn hiertoe van geenen dienst, namelijk, om de moederkoek los te doen worden, maar veeleer om denzelven meer in de baarmoeder te bevestigen. De afzondering van den moederkoek gefchied op de volgende wijze. Wanneer het kind geboren is, zoo trekt zich de baarmoeder eenigzints zamen: er volgt rust, de holten der baarmoeder worden te zamen gedrukt, doch uit de *arteriën*, die den druk meer tegenstand bieden, vloeit nog geftadig bloed in het *parenchyma* van den moe-

aan den mond van dit ingewand aantreft, zoodra het kind zich ontlast heeft. — De loswording van den moederkoek begint dan aan den rand of aan een gedeelte van dezelve, dan weder aan deszelfs middelpunt, het welk alsdan onderſcheidene verſchijnſelen doet geboren worden.

Laat dezelve eerst in deszelfs middelpunt los, hetwelk in een natuurlijk geval altijd dan gebeurd, wanneer de moederkoek zich in den bodem der baarmoeder heeft ingeplant, als derzelver meest gewoone zitplaats.

De zamentrekking der baarmoeder in deszelfs bodem bij den aanvang het ſterkst zijnde, maakt het ligchaam los, het welk zich aan deszelfs bodem gehecht had, en wordt op deze wijze in deszelfs middenpunt het eerst afgeſtooten, en alsdan vertoont het zich, kort na den uittogt van het kind, met haar binnenſte oppervlakte, en zijne holle zijde is alsdan met eene hoeveelheid vloeibaar of geronnen bloed gevuld. Wanneer dezelve aan den bovenſten of

moekerkoek, de navelvaten hebben hunne werking verloren, het uitgeſtorte bloed word niet meer door dezelve bewogen, ook niet meer door de baarmoeder opgenomen; het hoopt zich dus in den moederkoek op, deze wordt meer en meer uitgezet en zwaarder, de zwakgewordene banden kunnen dit zware ligchaam niet meer wederſtaan, en dus volgt de loswording van hetzelve, van de baarmoeder. Nu prikkelt zij deze als een vreemd ligchaam tot zamentrekking en wordt alzoo uitgedreven. — (*Esſai ſur la nutrition du Foetus*, *par* J. F LOBSTEIN, *Doct. et Med Prof. etc. Stratsburg* 1802.) Zijn Ed. wil dus dat de nageboorte door deszelfs eigene zwaarte geheel worde uitgedreven, uitgenomen eenige weinige medewerkingen der *uterus*.

of zijdelingſchen rand is los geworden, zoo krult zij zich na de lengte der baarmoeder om, en vertoont hare ongelijke groefachtige zelfſtandigheid aan den mond der baarmoeder, en de ontlasting wordt alsdan gemeenlijk door een weinig bloed voorafgegaan.

De baarmoeder door de dadelijke ontlasting van het kind, als het ware, eene ledige ruimte ontwarende, trekt zich in haar geheel te zamen, en ſluit voor een ogenblik de moederkoek gedeeltelijk in; de baarmoeder wordt nieuwe prikkeling gewaar, en daardoor tot nieuwe pogingen opgewekt; om zich ook hiervan te ontlasten, en de vrouw wendt mede kracht aan, daar zij dezelve in de ſchede gewaar wordt, om dit nu vreemd geworden ligchaam aftedrijven en op deze wijze de verlosſing te voltooijen.

Met den moederkoek worden alle vliezen en het geronnen bloed, het welk zich op het oogenblik der ontruiming in de baarmoeder bevind, afgevoerd; de baarmoeder trekt zich meer en meer te zamen, en het nu ontlaste deel wordt weder door eene geringe hoeveelheid bloeds, hetwelk in dezelve ſtolt, vervangen, en na vernieuwden prikkel weder afgedreven, en wordt zoo van tijd tot tijd tot mindere hoeveelheid, tot dat de baarmoeder zich in hare vorige natuurlijke gedaante herſteld heeft.

Zie daar den natuurlijken loop der nageboorte; het ware voor den mensch allezins te wenſchen, dat zij nimmer van dezen regel afweek. Dan, de ondervinding leert, helaas! te dikwerf, dat wij de wer-

werking der natuur hulp bieden moeten, het welk wij in de befchouwing der *moeijelijke* nageboorte zien zullen.

Tot deze breng ik alle zoodanige ontlastingen van den moederkoek, benevens derzelver aanhangfelen, welke niet fpoedig na de verlosfing van het kind volgen.

De meeste Verloskundigen befchouwen het nablijven der nageboorte van weinig belang, zij raden aan, om dezelve liever achter te laten, dan haar door de hand te ontruimen, waaronder bij de reeds genoemden ik nog voegen kan, TURNBULL,(13) GEHLER,(14) CRANTZ,(15) SAXTORPH,(16) JOSEPHI,(17) WEGELER,(18) OBERMEIJER(19) en anderen meer. De baarmoeder reeds een geruimen tijd door de bevruchting ter uitzetting genoopt, fpant alle krachten in, om, aan het tijdftip van hare hoogfte uitzetting genaderd, zich te ontdoen van een haar lastig geworden ligchaam, en veroorzaakt hevige weeën, noodig tot de bevordering van den doorgang van het kind.

Na deszelfs ontlasting werkt zij voort, zich zamen-

(13) In deszelfs Memoriën aan het Geneeskundig Genootfchap te London, 3de Deel, pag 213.

(14) Kleine Schriften over de Vroedkunde.

(15) Handleiding tot eene ware en gegronde Vroedkunde.

(16) In deszelfs Boek voor Vroedvrouwen, pag. 79.

(17) Leerboek voor Vroedvrouwen, pag. 154.

(18) In zijn Boek voor Vroedvrouwen, pag. 52.

(19) In zijne Uitvoerige Onderrigtingen in de Vroedkunde, pag. 134.

mentrekkende, om daardoor alle die prikkel-verwekkende ligchamen af te drijven, welke zich in hare holligheid bevinden; zij drijft dus in een natuurlijk geval, dadelijk de nageboorte af, en doet zij dit niet, dan ſpreekt het als van zelve, dat er eene niet gewoone oorzaak beſtaan moet, welke deze afzondering belet.

Beſtaat die nu in eene niet genoegzame zamentrekking der baarmoeder, of eene te vaste aanhechting van den moederkoek, zoo moet dit altijd naweeën of bloedvloed veroorzaken, ten zij er krampen aanwezig zijn, welke de baarmoeder en deszelfs mond aandoen, waardoor de ontlasting ondoenlijk is geworden, en men zoude niet van onkunde, ja zelfs roekeloosheid vrij te ſpreken zijn, zo men, in dit geval, de nageboorte met geweld trachtte te bevorderen.

Wanneer immers de nageboorte niet ſpoedig plaats vindt, moet door den prikkel, die deze veroorzaakt, de toevloed van bloed na de baarmoeder vermeerderd en krampen veroorzaakt worden, en zo dezelve niet ſpoedig geſtild word, kan dit allernadeeligſte gevolgen hebben. — Veroorzaakt zij geene krampen, dan ontlast zich het bloed, en veroorzaakt hevige bloedingen, die van geen minder belang zijn kunnen, en alsdan eene meer krachtdadige hulp vorderen, hetwelk wij ſtraks zien zullen.

Ik zegge: of krampen, of geene genoegzame zamentrekking der baarmoeder, zijn oorzaak dat de ontlasting van den moederkoek niet natuurlijk is. De

uit-

uitzetting, welke de baarmoeder gedurende de zwangerfchap onderging, heeft derzelver binnenfte oppervlakte uitgezet, en hare bloedvaten hierdoor meer en meer aan de oppervlakte van het vaatvlies blootgefteld. Zoo lang deze druk der vliezen beftaat, kan er geene bloed-ontlasting volgen, doch wordt dezelve, zelfs gedeeltelijk, weggenomen, zoo moet er bloed-ontlasting plaats hebben.

Door de ontlasting van het kind wordt den druk der vliezen verminderd, en, als het ware, geheel weggenomen. De baarmoeder heeft zich zamengetrokken, en dat bekleedfel, hetwelk de bevruchting aan de baarmoeder verfchafte, moet los worden. De poriën der binnenfte oppervlakte zijn nog niet in hare natuurlijke gefteldheid, maar nog zeer gefchikt tot de ontlasting van bloed, het welk ook geredelijk volgen kan.

Het is dus zeker, dat, zo de nageboorte terug blijft, zonder dat de oorzaak krampen zijn, er meerder of minder bloedvloed moet aanwezig zijn. Zijn daarentegen krampen de oorzaak, dan zal zeker, na gepaste toediening van krampwerende geneesmiddelen, dezelve (na het herftel der kramppijnen) zich ontlasten, zonder verdere onaangename gevolgen, hetgeen mij door de ondervinding is bevestigd geworden.

In December 1809 werd ik geroepen bij Mejuffrouw ...... Ik vond het water reeds afgevloeid en de vrucht in eene zeer voordeelige pofitie, en na weinig ogenblikken verloste zij van een welgefchapen kind; dan de navelftreng, welke zeer broos

was,

was, was driemalen om den hals van het kind geslingerd, en had daardoor veroorzaakt, dat zij was afgescheurd, digt bij den moederkoek. Weinige oogenblikken na de ontlasting van het kind, werd de moeder door krampen in de baarmoeder en schede aangedaan, zoodat zij niet zonder pijnlijk gevoel den toegang van den vinger in de schede dulden konde; het was voordemiddag ten elf uren. Ik schreef haar Ed. een *mixtuur* voor, rijkelijk bedeeld met *Laudanum Liquidum Sydenhami*, *Tinctura Moschi* en *aq. Cinnamm.*, met dit gewenscht gevolg, dat de krampen tegen vier uren bedaarden, en daar geen bloedvloed of andere omstandigheden mij noodzaakten, liet ik de nageboorte nog eenigen tijd aan de natuur over, vermits mij niet alleen alle leiding tot dezelve ontbrak, maar omdat het inbrengen van de hand, nieuwe krampen had kunnen te weeg brengen. Na geringe pogingen der baarmoeder en weinig drukken der vrouw, volgde de nageboorte ten agt uren, zonder de minste verdere schadelijke gevolgen.

Volgt nu de moederkoek met deszelfs aanhangselen, niet spoedig, dan moet men gepaste hulpmiddelen aanwenden, welke in deze noodzakelijk zijn Eene zachte trekking aan de navelstreng, wrijving op den buik met azijn, of water enz., zijn zeer geschikte middelen om dezelve te bevorderen, dan, men moet, zo geene hevige verbloeding zulks vorderd, nimmer de nageboorte afhalen, en pogingen aan de navelstreng doen, zonder dat de zamentrekking der baarmoeder reeds aanwezig is,

het

hetwelk men zoo duidelijk aan hare gedaante bij het gevoel op den buik ontwaren kan. STEIN zegt daarom, in het elfde Kapittel, eerste Deel, zijner Handleiding tot de Vroedkunde: „ Het zoo-„ genaamd afschillen der nageboorte, het welk „ sommigen *aanstonds* en *zonder onderscheid* on-„ dernemen, is tegen de wetten der natuur, en „ even daarom dikwijls zeer gevaarlijk."

BAUDELOCQUE zegt, § 911. „ Men moet, „ volgens de natuurlijke orde, nimmer ondernemen „ de vrouw van het aanhangsel der vrucht te ver-„ lossen, alvorens de moederkoek zich van de „ baarmoeder heeft afgescheiden, en dit ingewand „ pogingen doet, om dit ligehaam af te drijven," enz. Het welk ten duidelijkste toont, dat men niet te voorbarig te werk moet gaan, dewijl eene te spoedige ontlasting even zoo nadeelig zijn konde, als eene langdurige huisvesting van dit ligchaam.

Maar heeft de baarmoeder zich beginnen los te maken van de nageboorte, dan kan men door geringe hulpbieding, derzelver ontlasting bevorderlijk zijn. En alsdan zal het zelden missen, of zij zal, na eene gepaste trekking aan de navelstreng, volgen; welk trekken men altijd aanwenden moet nadat de moederkoek zich heeft ingeplant. Is zulks, als volgens gewoonte, in den bodem der baarmoeder, zoo trekke men altoos volgens den as van het bekken, en is het aan de zijde van dit ingewand, zoo moet deze hulpbieding altijd zoodanig ingerigt zijn, dat de streng, ten opzigte der nageboorte, met

den

den ingebragten vinger in de fchede, als het ware, eenen ftompen driehoek maakt, en op deze wijze deze trekking de werking over eene katrolfchijf voorfteld.

En om de baarmoeder tot deze zamentrekking te nopen, moet de Verloskundige gepaste hulpmiddelen aanwenden, dewijl derzelver langdurige huisvesting, niet dan nadeelige gevolgen hebben kan, waarom ook de zoo hooggeachte Verloskundige BAUDELOCQUE, op § 955, zegt: „ De verrot„ ting van den moederkoek, welke door hare terug„ blijving in de baarmoeder, bijna nooit nalaat „ daartoe over te gaan, kan de bron van eene me„ nigte toevallen worden, waaronder de ontaarding „ der kraamzuivering, de opftijging der baarmoe„ der (*Hysterica pasfio five fuffocatio uterina*), „ eene kwijnende koorts, rusteloosheid of mijme„ ring, en langdurige flaauwtens, de ligtfte zijn."

En nu blijft mij nog overig om te fpreken over de *tegennatuurlijke* nageboorte, onder welke ik alle zoodanige brengen zal, die eene krachtdadige hulp behoeven, en waar het geringfte tijdverzuim de nadeeligfte gevolgen kan na zich flepen.

Bloedvloeden zijn wel hoofdzakelijk die toevallen bij barende vrouwen, welke eene dadelijke hulp behoeven, en zonder dezelve niet zelden de lijderesfe in doodsgevaar brengen, waarom het deze zoo gevreesde toevallen meestentijds zijn, die de kunstmatige verlosfing van den moederkoek vorderen, hetwelk wij thans van naderbij befchouwen zullen.

De inplanting der navelftreng in den moederkoek, kan fomwijlen oorzaak zijn, dat men genoodzaakt

is,

is, dezelve kunstmatig te bevorderen. Wanneer deze zich heeft ingeplant aan den onderſten of zijdelingſchen rand van den moederkoek, en deze te gelijk zoo vast is, dat zij, na geringe zamentrekkingen der baarmoeder, niet volgen kan, zoo zal men, door trekken aan de navelſtreng, derzelver ontlasting niet bevorderen kunnen, dewijl men dezelve, als het ware, over de binnenſte oppervlakte der baarmoeder, even als een nat papier, op een tafel klevend, voorttrekken zal, en de vrouw op deze wijze zeer groote ſmert en nadeel zoude veroorzaken. Heeft zij zich daarentegen aan de bovenzijde van den moederkoek ingeplant, zoo zal zij zoo veel te gemakkelijker volgen, dewijl men dezelve dadelijk van hare verbinding afligt.

Is in dit geval bloedvloed aanwezig, zoo zal men, door trekking aan den ſtreng, eerder het toeval verzwaren, dan wegnemen, en het is, naar mijn inzien, volſtrekt noodzakelijk, om, zoodra de baarmoeder zich begint zamen te trekken, de hand in de baarmoeder te brengen en de ontlasting der nageboorte te bevorderen.

Wanneer de baarmoeder door de hevige pogingen, welke zij heeft moeten aanwenden, om zich van het kind te ontdoen, en na eene moeijelijke of tegennatuurlijke verlosſing, zich, als het ware, heeft uitgeput, kan zij in eene werkeloosheid vervallen, die aanleiding geeft, dat er een hevige bloedvloed ontſtaat, die in weinige oogenblikken de vrouw in doodsgevaar brengen kan Door de werkeloosheid van dit ingewand, wordt het onmogelijk,

lijk, de nageboorte af te drijven, en ging men in dezen overhaast te werk, men had de allerijsfelijkfte gevolgen te duchten. Vooraf is men meer zeker, wanneer men wrijving, overgieting van ijskoud water en azijn, omflagen met dezelve, enz. aanwendt, en alzoo de baarmoeder tot zamentrekking opwekt. Wanneer dit ingewand zich werkzaam begint te toonen, kan men de nageboorte kunstmatig bevorderen, om alsdan hierdoor den begonnen prikkel voor een oogenblik te onderhouden, en op deze wijze de baarmoeder allengskens geregeld te doen zamentrekken.

De nageboorte kan ook gedeeltelijk los zijn, en wanneer de ftreng reeds is afgefcheurd, of te broos, om die pogingen, welke met het trekken aan dezelve noodzakelijk zijn, te kunnen verduren, alsdan kan er een bloedvloed ontftaan, die de kunstmatige ontruiming der nageboorte noodzakelijk maakt.

Dan, er zijn ook gevallen, waarin de afhaling van dit ligchaam noodzakelijk wordt, ook wanneer krampen aanwezig zijn, die veroorzaken dat de moederkoek in eene bijzondere holligheid, als het ware, befloten is geworden, hoewel men in dit geval eenig uitftel geven moet, om, zoo veel mogelijk, door de toediening van geneesmiddelen, derzelver krampen tot bedaren te brengen, althans zo er geene bloedvloed aanwezig is, welke de dadelijke ontruiming vordert, die in dit geval ook zeer hevig zijn kan, gelijk ik eenmaal ondervonden heb, en genoodzaakt wierd, om, niettegenftaande de aanwezige kramp, de nageboorte te ontlasten.

Stuip-

Stuiptrekkingen, langdurige bezwijming, kunnen mede oorzaken zijn, dat men den moederkoek ontruimen moet, dewijl dit ligchaam somwijlen geheel alleen oorzaak zijn kan van deze toevallen, en vooral bij vrouwen, welke zeer gevoelig, en ligtelijk aan zenuwtoevallen onderworpen zijn, welke toevallen zeer bezwaarlijk bedaren zullen, alvorens dit ligchaam is afgevoerd.

De kunstmatige losmaking van den moederkoek wordt ook, en wel hoofdzakelijk gevorderd, in die gevallen, waar zich deze aan den mond der baarmoeder heeft ingeplant, en bij het intreden en eindigen van elke zamentrekking der baarmoeder bloed ontlast wordt, gelijk ik in Januarij 1811 heb waargenomen, in een geval dat de vrouw van drie kinderen zwanger was, en alwaar de sterk uitgezette baarmoeder geene genoegzame krachten scheen te hebben, om behoorlijke weën daartestellen. Bij elke geringe zamentrekking der baarmoeder vloeide eene meerdere of mindere hoeveelheid bloeds af, en reeds toen de baarmoedermond naauwelijks opening deed ontwaren, had de moederkoek van deze drie kinderen zich geheel aan den ingang van dit ingewand ingeplant, en na den baarmoedermond kunstmatig geopend, en op deze wijze den moederkoek aan de regterzijde, aan welke hij reeds los geworden was, verder los gemaakt, de vliezen gebroken en den moederkoek omgeslagen te hebben, verloste ik de vrouw van drie levende kinderen, (zijnde twee meisjes en een jongetje), benevens

eene groote hoeveelheid kinderwater. De vrouw had den laatſten tijd, door hare diklijvigheid, zeer ſlecht kunnen gaan en zitten, waarom zij de laatſte veertien dagen meest in het bed had doorgebragt; de baarmoeder trok zich regelmatig zamen, en ik ontlastte de vrouw verder van de nageboorte, makende ſlechts éénen koek uit.

Ook wanneer de vrouw reeds voor de verlosſing bloedvloed gehad, en deze den Vroedmeester genoodzaakt heeft, de verlosſing van het kind kunstmatig te bevorderen, kan er een bloedvloed ontſtaan, die de afhaling van den moederkoek noodzakelijk maakt. Wanneer namelijk de moederkoek reeds vóór de verlosſing van het kind los geworden, en daardoor de bloedvloed ontſtaan is, dan kan, na ſpoedige ontlasting van het kind, deze den moedermond, als het ware, verſtoppen, en alzoo een inwendige bloedvloed doen geboren worden. De baarmoeder, door de dadelijke ontlasting van het kind geenen genoegzamen weêrſtand aan het uitvlietende bloed biedende, en zich niet zamentrekkende, om de nageboorte af te drijven, wordt, daar deze, als het ware, den moedermond toeſluit, door het zich uitſtortende bloed meer en meer uitgezet, en kan zelfs, zo dit gevaar niet ſpoedig worde uit den weg geruimd, dit ingewand tot eenen aanmerkelijken graad wederom uitzetten, en de vrouw door inwendige bloedſtorting doen omkomen. — Het is dus in dezen allernoodzakelijkst, om de nageboorte ten ſpoedigſte te bevorderen, en eenen weg te

te banen voor het in de baarmoeder geſtolde bloed, na alvorens dezelve tot zamentrekking, door de reeds opgenoemde middelen, te hebben genoopt.

Er zijn ook gevallen, waarin het allezins gevaarlijk zoude zijn, wanneer men de baarmoeder niet beledigen wilde, om den moederkoek niet aan de natuur overtelaten en deszelfs afdrijving gewelddadig te willen bevorderen. De moederkoek kan zich zóo zeer aan de baarmoeder gehecht hebben, dat hij met deze, als het ware, vereenigd ſchijnt te zijn, ſomwijlen geheel, ſomwijlen gedeeltelijk.

Wanneer men denzelven kunstmatig willende ontlasten, zoodanige hinderpalen gewaar wordt, dat namelijk de moederkoek zich, of geheel, of gedeeltelijk, met de baarmoeder zoodanig heeft vereenigd, dat dit ingewand, in geval van afſcheiding, gevaar loopt van gekwetst te zullen worden, dan is het geraden, denzelven aan de natuur over te laten, en men moet hier liever dien weg inſlaan, dan de vrouw door gewelddadige losmaking en afſcheuring in wezenlijk gevaar te brengen; alhoewel, wanneer in dit geval, dat gedeelte van den moederkoek, hetwelk is nagebleven, niet ſpoedig door de natuur ontlast wordt, hetzelve alsdan gemeenlijk tot bederf overgaat, en dien ten gevolge de vrouw wezenlijk nadeel veroorzaken kan, gelijk ik reeds gezegd heb. Dan men moet in deze omſtandigheid van twee kwade wegen den besten kiezen, en beproeven, of de natuur hier behulpzaam worden wil tot deszelfs ſpoedige afſcheiding, en zoodanige weekma-

kende inſpuitingen doen, om deszelfs loswording te bevorderen, als de geneeskunde ons in dezen aan de hand geeft.

Hoewel er van dezen aard, zoo ik geloof, niet vele gevallen voorkomen, zoo heb ik echter in de waarneming in de Vaderlandſche Letteroeffening, No. 7, 1811. medegedeeld, eene, als het ware, kraakbeenige vereeniging van den moederkoek met de baarmoeder waargenomen, en, na veel moeite, denzelven in zijn geheel kunstmatig verlost, zonder de minſte nadeelige gevolgen. Zie hier de geheele waarneming, met bijvoeging van eene volgende zwangerſchap en verlosſing op den 5 Maart 1812.

Ik werd den 7 Augustus 1810 geraadpleegd door Mejuffr. ....., omtrent haren toeſtand, daar zij, pas zeven maanden zwanger zijnde, een zoodanig dik ligchaam had, hetwelk geen twijfel overliet, of er moest eene andere bijkomende oorzaak tot uitzetting, behalve de zwangerſchap, zijn. Haar buik was ruim vier en een halven voet dik, en zeer gelijk geſpannen; zij had niet dan zeer flaauwe beweging van het *foetus* gevoeld, en de ſterke ſpanning der buiksbekleedſelen liet niet toe de ligging van den *uterus* te ontwaren. Haar Ed. had tot haren Geneesheer den Heer H. J ASSINK, die haar reeds een geruimen tijd behandeld had, als eene *ascitica*. In den beginne ſtemde ik niet ten volle overeen met het gevoelen des Geneesheers, omtrent de oorzaak der zoo ſterke zwelling van den buik, daar ik vermoedde, dat het eene *Hydrops*

uteri,

uteri (20), of een onmatig groot *Liquor amnii* zijn konde, te meer, daar de *labia pudenda* in het minst niet zuchtachtig gezwollen waren, en ook de beenen in geene zwelling deelden; en ten anderen, omdat ik het *os uteri* niet bereiken konde, dewijl deszelfs sterke overhelling mij den toegang gedeeltelijk belette, en ik hierom eenen hoogen graad van uitzetting van den *uterus* zelven vermoedde. In drie weken was de buik bijna eenen halven voet in dikte toegenomen en thans ruim vijf voeten in den omtrek, en men kon nu duidelijk watergolving in dezelve ontwaren, het welk mij thans ten volle overtuigde, dat hier een *hydrops ascitis*, en te gelijk eene zwangerschap aanwezig was. Men zal zeer gemakkelijk kunnen beseffen, dat, daar zich de lijderesse acht maanden zwanger dacht, men geen zekere hoop konde voeden op eene spoedige verlossing. Zij had het den laatsten tijd zeer benaauwd gehad, en genoegzaam geene rust kunnen genieten; liggen en zitten was haar even moeijelijk, en daar de buiksbekleedselen zoo zeer waren gespannen, dat zulks gevaar dreigde, was hier, onzes inziens, niets raadzamer, dan het aanwenden der *paracenthesis*, welke dan ook den volgenden dag,

(20) DEMARAIS verhaalt een merkwaardig geval van waterzucht der baarmoeder, zonder zwangerschap. Hij stak zijn *troiscar* in de navelstreek in, en drong in de baarmoeder, en liet ongeveer twaalf pond water af, en kort daarna werd er een vijf maands *foetus* ontlast. (*Recueil periodique de la Societé de Medicine, a Paris, redigé par* SEDILLOT, *Tom.* VI. *No* 35.)

dag, zijnde den 28 Augustus, op de gewoone hoogte, aan de linkerzijde in den buik, tusfchen den navel en den voorst bovenften knobbel van het heupbeen, met dit gewenscht gevolg werd verrigt, dat men op eens *zestien en drie vierde pond* helder water afliet, hetwelk de lijderesfe veel verligting aanbragt. Drie dagen hierna, zijnde den 31 Augustus, werd ik, 's morgens ten acht uren, geroepen, dewijl haar Ed. *dolores* gevoelde, en reeds den geheelen nacht onrustig geweest was. Bij het onderzoek bevond ik het *os uteri* reeds geopend, de *dolores* zeer krachteloos, het *liquor amnii* reeds afgevloeid, en het *foetus* in eene drie dubbele ligging in het *pelvis magnus* ingedrongen, (namelijk met *nates* en *pedes*.) De Geneesheer, dien ik, volgens onderlinge affpraak, had laten roepen, gaf haar Ed. gepaste opwekkende geneesmiddelen; ik bewerkftelligde dadelijk de verlosfing, voerde de *nates* opwaarts, en leide het kind bij de voeten af, gevende aan hetzelve zoodanige wending, dat het geheellijk de voordeeligfte doormetingen konde doorgaan. Ik vond, na het *foetus* tot de *brachia* geboren te hebben, veel moeite, om dezelve te ontwikkelen, daar dezelve zeer kort en dik waren, als ook de romp. Het hoofd had zulk eene buitengewoone grootte, dat ik het na veel moeite door middel der *forceps* verloste, deszelfs doormetingen waren als volgt, de regter van het middenfte gedeelte van het *os frontis* tot aan de bovenzijde van het *os occiptis*, was 5½ duim, de dwarfche, van de eene verhevenheid der *osfa ver-*

ticis

ticis tot de andere, 5 duim; en die van de kin tot het achterste gedeelte der *futura sagittalis* 7 duim, waaruit deszelfs aanmerkelijke grootte blijkt; en niettegenstaande er zich water in hetzelve bevond, had het veel vastheids; hetwelk anders zoo zeer bij geen *Hydrocephali* plaats vindt, en hier zeer veel medewerkte tot de moeijelijke verlossing. Het water had zich gevormd tusschen de *menbrana arachnoidea* en de *pia mater;* (21) de armen en beenen waren zeer dik en kort; de geheele opperarm had slechts de lengte van eenen kleinen duim, en de onderste ledematen waren naar evenredigheid; de romp was van gewoone lengte, doch meer dan gewoon dik. In den buik bevond zich geen water; maar het geheele vetvlies was op verschillende plaatsen, als de armen en beenen, ½ duim dik, en overigens meer dan gewoon vet. — Uit welk een en ander de misvorming van dit kind, (het was een meisje) zeer gemakkelijk zal te begrijpen zijn.

Na de geboorte van het *foetus* brak, na eene zeer geringe poging tot ontlasting der *placenta*, de *funiculus umbilicalis*. Dadelijk voerde ik mijne hand in den *uterus*, om de *placenta* af te halen; dan,

(21) WILL. ROWLEIJ noemt dit waterzucht der hersenvliezen; waarmede zijn Ed. deze onderscheid van het wezenlijk waterhoofd. (*A treatise on the new discovered Dropsy of the membranes of the brain and watery head of children, proving that it may be frequently cured early discovered, with objections to womits etc by Dr.* ROWLEIJ, *Lond. Murray* 1801. *f.* 44.

dan, hierin vond ik veel moeite, wilde ik den *uterus* niet beleedigen, daar hij, als het ware, met deze vereenigd fcheen te zijn, evenwel bragt ik de geheele *placenta* naar buiten, en, tot mijne verwondering, vond ik zoodanig eene *placenta*, welker oppervlakte geheel *cartilagineus* was, en wel zoodanig, dat zij op het gevoel eene fcherpe rasp gelijk was. De moeite, welke ik ondervonden had, verwonderde mij thans niet meer, te minder, daar zij juist met dien fcherpen kant aan den *uterus* gehecht was geweest. De *uterus* trok zich na de ontlasting derzelve, regelmatig te zamen, en zonder de minfte gevolgen van ontfteking als anderzins, bevond zich de lijderesfe in weinige dagen zoo wel, dat zij reeds op den achtften dag eenigen tijd op den ftoel konde zitten; met de derde week deed zij haren kerkgang, en genoot, tot hare volgende zwangerfchap, eene goede gezondheid, als wanneer zij wederom eene ongewoone zwelling van den buik ontwaarde, die zoo fterk toenam, dat vóór de derde maand harer zwangerfchap, hare buik reeds meer dan vier voet dik was, in welke omftandigheid wij weder werden geraadpleegd. De Geneesheer fchreef haar het volgende *mixtuur* voor:

℞. *Oxymell. squillit* ℥j.
Spirit. Mindereri ℥ij.
——— *Nitri Dulcis* ℥ß.
Laud. Liq Sydenh. *gtt*. xx.
Aq. Foeniculi ℥iij.
m. d. u.

S. *Om de 2 uren een Lepel.*

wel-

welke zij eenen geruimen tijd gebruikt heeft, zonder echter veel *urin* te ontlasten, evenwel werd haar ligchaam niet veel dikker. Tusfchen de vijfde en zesde maand bedroeg het vier voet en drie duim, en was dus drie duim in den omtrek toegenomen. Dat wij, in deze omftandigheden, weder water in den buik vermoedden, zal men mede zeer ligt bezeffen, waarom de Geneesheer dan ook het genoemde *mixtuur* toegediend had. De lijderesfe had het wel benaauwd, doch niet zoo, dat men eene *paracenthefis* noodig oordeelde. Aan het einde der negende maand was hare buik weder vijf duim minder dan met de zesde maand, en had dus twee duim in den omtrek minder, dan met de derde maand. De verlosfing, welke den 5 Maart 1812 plaats had, was zeer natuurlijk. Na de ontlasting van het *foetus*, kreeg de lijderesfe eenen bloedvloed, waarom ik het noodig oordeelde, de *placenta* af te halen, hetwelk ik ook toen bewerkftelligde, zoodra ik, door de hand op den buik, de zamentrekking van den *uterus* begon te ontwaren, en bragt dezelve geheel naar buiten; de *uterus* trok zich regelmatig zamen, en de vrouw bevond zich redelijk wel, alleen vloeide, gedurende eenige dagen, eene zeer dunne bloedkleurige vochtigheid uit de fchede, welke echter met den zevenden of achtften dag in gewoone *lochia* veranderde; ik vond de kraamvrouw de volgende dagen redelijk wel.

Eene bijkomende ziekelijke omftandigheid was oorzaak, dat zij twee maanden na de verlosfing

 ftierf.

ſtierf. Het kindje was reeds vroeger geſtorven, en was zeer wel gevormd geweest, alleenlijk het had een *paraphimoſis*.

Volgens het hier gezegde blijkt dan, dat men niet te zeer overhaast moet te werk gaan, met de ontlasting der nageboorte, en daarentegen de natuur niet te lang alleen werkzaam laten om de verlosſing te voltooijen, maar dat men als het juiste tijdſtip voor de ontlasting der nageboorte beſchouwen kan, datgene, waarin de baarmoeder zich werkzaam toont om dezelve af te drijven, en dat in alle opzigten zeer aanteraden is, om, in geval van bloedvloed als anderzins, de baarmoeder vooraf door uitwendige hulp optewekken, en verder de ontlasting van den moederkoek te begunſtigen, door gepaste hulpleiding.

Ik ben reeds verſcheiden malen geroepen in geval van bloedvloed, na de ontlasting van het kind, om de vrouw van de nageboorte te verlosſen, en heb vooraf de baarmoeder, door wrijving en overgieting van koud water, telkens trachten op te wekken, en zo ik, door het gevoel op den buik, bemerken konde, dat de baarmoeder zich zamentrok, de nageboorte ontlast, om op deze wijze dien prikkel door de hand in de baarmoeder eenige oogenblikken te onderhouden, en dezelve tot genoegzame opwekking te nopen.

De Hoogleeraar CRANTZ, in zijne Inleiding tot eene ware en gegronde Vroedkunde, zegt daarom: „ Ik houde het voor eene wet, dat men de nage-
„ boor-

„ boorte nimmer bij eene vrouw moet afhalen, „ voor dat de baarmoeder zich genoegzaam heeft „ zamengetrokken."

Ik ben eens geroepen in een geval waar de Vroedvrouw pogingen had aangewend, om de nageboorte (in geval van tweelingen) van het eerfte kind af te halen, daar de *placenta* zich, van dit kind, aan de zijde der baarmoeder, en die van het tweede in den bodem derzelve had ingeplant. Ziet hier het geval.

Den 3 September 1811, werd ik geroepen 's morgens ten half vier uren, bij de vrouw van ....., alwaar mij door de Vroedvrouw werd gezegd, dat deze vrouw 's avonds te voren, om zeven uren, verlost was van een kind; dat het nawerk toen voor de geboorte was toegefchoten, zoo bijzonder, dat men niet wist wat dit was, alhoewel de Vroedvrouw vermoedde, dat er nog een tweede kind komen moest; hetwelk zich dan ook weinig oogenblikken daarna bevestigde, zonder dat het nawerk van het eerfte kind zich ontlast had. Op mijne vraag, of de vrouw ook bloedvloed gehad had, antwoordde zij: neen, intusfchen had zij de vrouw, nu en dan, een kommetje fterke faffraanmelk toegediend, om, zo mogelijk, de weën op het tweede kind te doen opwakkeren.

Ik onderzocht de vrouw, en bevond haar geheel uitgeput, hare pols zeer zwak en krampachtig, de weën zeer krachteloos, de *placenta* van het eerfte kind, aan de regterzijde der *vagina*, met een gedeelte buiten dezelve, de vliezen van het tweede

kind

kind ſlap voor het hoofd, hetwelk zich in de bovenſte regte doormeeting had ingedrongen, aldaar de *placenta* drukkende, en hetzelve min of meer beknellende, zoodanig, dat het in het bovenſte bekken onbewegelijk ſtond; de vrouw had bloedvloed, hoewel niet zeer ſterk, dien zij echter vóór mijne komst reeds lang gehad had, en die haar geheel krachteloos gemaakt had, zoo dat ik haar in wezenlijk gevaar tegen de omſtanders verklaarde. De hulpleiding duidde hier zich zelve aan. Ik brak de vliezen, en verloste de vrouw, door middel der *forceps*, dadelijk van een dood, doch frisch kind; de *placenta* van dit kind had zich in de bodem der baarmoeder gehecht, en volgde dadelijk, terwijl die van het eerſte kind zich aan den inwendigen rand van den baarmoedermond had gehecht, en zich aldaar nog voor een gedeelte vast bevond, welke ik nu ontwikkelde, en de vrouw alzoo geheellijk verloste. De vrouw vloeide, bij deze geheele verlosſing, zeer weinig, en de baarmoeder had zich zeer geſchikt zamengetrokken, dan de krachten der lijderesſe waren uitgeput. Ik bezorgde de vrouw, en legde haar te bed, in den beginne ſcheen zij zeer wel, doch kreeg, na eenige oogenblikken, ſtuipachtige trekkingen en bewusteloosheid, en ſtierf nog in mijn bijzijn.

Had de Vroedvrouw, welke verdiende hier bij name genoemd te worden, bij tijds hulp ingeroepen, welligt zoude de moeder en het tweede kind beiden in het leven behouden zijn.

De ligging en vasthechting der *placenta* van het eerſte

eerfte kind liet mij geen twijfel overig, of zij was aan den rand der baarmoeder, en zelfs gedeeltelijk op den mond derzelve, en waarfchijnlijk reeds bloedvloed vóór de verlosfing, ook van het eerfte kind, aanwezig geweest, en men had hier de vrouw van 's avonds zeven, tot 's morgens ten half vier uren onophoudelijk laten liggen, met eenen bloedvloed, die wel dadelijk hulp vereischt had, en nog bovendien haar faffraanmelk toegediend. (22) Als het eenigfte hulpmiddel ter redding voor die ongelukkige, oordeelde ik de dadelijke ontlasting van het tweede kind, en derzelver geheele verlosfing, het doelmatigst, dan, het was reeds te laat.

Na mijn inzien had, in dit geval, dadelijk de ontlasting van het tweede kind kunstmatig behoren plaats

(22) Weinige dagen geleden, werd ik geroepen bij eene vrouw, welke mij tot haren bijftand verzocht had. Deze had, op aanraden eener buurvrouw, vóór mijne komst, eene ruime hoeveelheid faffraanthee gedronken. De vrouw verlost en de *placenta* ontlast zijnde, kreeg de vrouw eenen bloedvloed, voor welken ik geene redenen vinden konde, dan alleen het gebruik van het faffraanaftrekfel. Ook herinner ik mij een geval, door mij bijgewoond, bij eene juffrouw, welke, acht maanden zwanger zijnde, des 's avonds faffraanmelk had gedronken, omftreeks middernacht *dolores* meende te gevoelen, waarom haar Ed. mij liet halen. Bij het onderzoek vond ik het *os uteri* geheel gefloten, waarom ik eene andere oorzaak vermoedde, en vraagde, wat men dien avond gebruikt had, waarop mij gezegd wierd, faffraanmelk gedronken te hebben, waarom ik haar Ed. een *mixtuur* met *Laud. liq. Syd. liq. Hofm.* en *Aqua Cinnam. Cyl.* voorfchreef, waarna de pijnen bedaarden, en zij gelukkig hare zwangerfchap ten einde bragt. Het is dus voor zwangere vrouwen zeer fchadelijk, de faffraan te gebruiken, vooral in ruime mate, in het laatfte tijdftip zoowel, als gedurende hare geheele zwangerfchap.

plaats gehad te hebben, alvorens men pogingen aanwendde, om de nageboorte van het eerste te ontlasten, welke hier waarschijnlijk alleen oorzaak was van den aanwezig zijnden bloedvloed.

Wat de ontlasting der nageboorte aanbelangt, in geval van miskraam, of ontijdige verlosfing, hiervan zal ik alleen dit ten flotte zeggen.

De vrucht, nog in de eerste beginselen der ontwikkeling zijnde, heeft de baarmoedermond nog zoo zeer niet ontwikkeld, en in derzelver geheele uitzetting deel doen nemen, dezelve wordt door het uitdrijvend vermogen der baarmoeder ter opening genoodzaakt, tot den doortogt van de oorzaak der uitzetting. Is dit nu in de eerste of tweede maand, dan wordt gemeenlijk het geheele bevruchte vrouwelijk eij afgevoerd, doch is het in de derde, vierde, of vijfde maand, en zoo vervolgens, wordt eerst het kind afgedreven, en de baarmoedermond fluit zich alsdan, gemeenlijk na de ontlasting der vrucht, wordt, na eenigen tijd, sommigen een, twee, drie, ja wel acht dagen daarna, tot nieuwe pogingen opgewekt, om de nageboorte te ontlasten, en er zijn verscheiden voorbeelden in onderscheidene Schrijvers voorhanden, waar dezelve verscheiden *maanden*, na de verlosfing van het kind, ontlast is geworden. *Profr.* GEHLER zegt, pag. 318, van zijne Kleine Schriften over de Vroedkunde, een geval gehad te hebben, waar dezelve *dertien weken* lang terug bleef, en toen door nieuw ontstane weën ontlast werd.

Nog weinige dagen geleden, wierd ik geraad-

pleegd

pleegd omtrent een geval, waarin (zoo als nader gebleken is) waarschijnlijk de *placenta* drie of vierde halve maand, na de ontlasting van het *foetus*, door nieuw ontstane weën is ontlast geworden. De lijderesse, welke alle die verschijnselen, die zij bij vorige zwangerschappen ontwaard had, en haar telkens tot verzekering van haren toestand verstrekt hadden, waren nu, als gewoonlijk, aanwezig geweest. Toen de lijderesse zich drie maanden zwanger dacht, wierd zij, na eene buitengewone vermoeidheid, door eenen bloedvloed uit de baarmoeder overvallen, welke omtrent veertien dagen aanhield en allengskens bedaarde, van tijd tot tijd keerde deze bloedvloed terug, dan eens om de drie, dan weder om de vijf of zes weken, doch niet zoodanig, dat zij de lijderesse verontrustte; deze zo zeer ongeregelde ontlasting, welke echter telkens, na geringe vermoeidheid, of iets buitengewoon zwaars op te tillen, terug keerde, deed haar Ed. zich tot mij wenden. Ik vermoedde dadelijk eene zwangerschap, alhoewel de gewone dikte van den buik dezelve min of meer in twijfel trok, te meer, daar de lijderesse zich alsdan, zes of zeven maanden zwanger dacht. Ik raadde haar Ed., daar zij overigens geheel gezond was, haren toestand geheel aan de dikwerf zoo krachtdadige hulp der natuur over te laten, en zo zij eene tusschenpozende pijn, aan weën gelijkende, ontwaarde, dadelijk hulp in te roepen. Ik werd dan, weinige dagen na dat ik geraadpleegd was geworden, bij gezegde patiente geroepen, welke, niettegenstaande ik dadelijk tot

haar

haar ging, reeds eene *placenta* had uitgeworpen, welke zich na kortſtondige, doch hevige, weën ontlast had, dezelve was nog geheel zonder bederf. De zamentrekkingen van den *uterus* had de wanden der *placenta* tot elkander gevoegd, ſchijnvliezen gevormd, en dezelve in eene peerwijze gedaante herſchapen, zodanig, dat zij volkomen de holte van den *uterus* deed kennen, alleen was dit nu peerswijze ligchaam aan deszelfs boveneinde gehecht geweest, alwaar zich nog eenige vlekjes vertoonde, inwendig was dezelve nog met eenig bloedig water gevuld. Na dit peerwijze ligchaam te hebben open gemaakt, bleek het mij, eene *placenta* te zijn, te meer, daar ik de plaats, waar de navelſtreng ingeplant geweest was, duidelijk konde zien. De bloedvloed, bij de verloſsing van dit ligchaam, was zeer natuurlijk, en de lijdereſse bleef overigens volkomen gezond; waarſchijnlijk heeft, in dit geval, het *foetus* met de derde maand, ten tijde der eerſte buitengewone *fluxus*, zich ontlast, den *uterus* zich zamengetrokken, en nu drie of vierde halve maand na de ontlasting van het *foetus*, de *placenta*, na nieuwe ontſtane weën, gelukkig voor de lijdereſse afgevoerd.

Nog een geval heb ik, kortelings geleden, behandeld, waar dezelve acht dagen na de ontlasting van het *foetus*, bij *abortus*, op de derde maand ontlast werd, zonder de minſte ſchadelijke gevolgen.

Er kan ook bij miskraam een bloedvloed ontſtaan, welke de vrouw in gevaar brengen kan, en

in

in deze komt het mij raadzaam voor, om alle die middelen aantewenden, welke de baarmoeder tot zamentrekking kunnen nopen, (23) en die ik in mijne behandeling der nageboorte reeds heb opgegeven, als omflagen van koud water en azijn, een doek tegen de teeldeelen, met azijn nat gemaakt, en een gedeelte van dezelve in de fchede ingebragt, enz. als mede eene ruime toediening van het *Laudanum Liquidum Sydenhami*, *Tincturæ Cinnamom. Cyl.* en andere opwekkende middelen, welke ons de Geneeskunde in dezen aan de hand geeft, en thans tot dit mijn beftek niet behoren.

In het andere geval, waar dezelve, door terugblijving, tot bederf mogten overgaan in de baarmoeder, kan men zeer gepaste weekmakende bederf- en ontfteking-werende infpuitingen doen, alsmede zoodanige geneesmiddelen toedienen.

En hiermede meen ik deze verhandeling te kunnen

(23) Tot ftilling van hevigen bloedvloed uit de baarmoeder, raad Dr. LÖFFLER eene dikke en groote compres met azijn, en dan een' digten linnen zak met tien tot twintig ponden zand, welke echter niet grooter dan het onderlijf zijn moet, over het geheele flap geworden onderlijf te leggen —— LÖFFLERS, *Ruff. Kaifer Hoffraths, vermischte Auffätze und Beobachtungen aus der A K ; W. A. K. Geburtzhülfe etc. Herausgegeben von Dr* S. G VOGEL.

A. LE ROY verwerpt in deze gevallen het *temponeren*, hetwelk door LERAUX en anderen is aangeraden, en raadt infpuitingen aan met brandewijn, gedeeltelijk met warmen wijn gemengd (*Leçons d'*ALPHONSE LE ROY, *Pro/r à l'Ecole de Medicine a Paris, fur les pertes de Sang pendant la grosfesfe, lors et a la fuite de l'accouchement etc.*

Ik ben tot hiertoe nog niet in de noodzakelijkheid geweest om infpuitingen te doen, dan zoude zeker in geval, wanneer ik de hier door mij aangeprezene handelwijze niet genoegzaam bevond, infpuitingen doen met azijn of wijn, door warm water verdund; van koude infpuitingen, geloof ik, dat men zeer weinig heil te wachten zoude hebben, alhoewel ik nog in genen deele infpuitingen heb behoeven aantewenden, maar altijd de door mij opgegevene behandeling voldoende heb bevonden.

nen besluiten, hartelijk wenschende, dat dezelve aan mijne bedoeling beantwoorde, om, namelijk, iets toe te brengen tot heil van mijnen evenmensch, en tot bevordering der edele Verloskunde. Deze waarheid alleen moet ons in de uitoefening derzelve, gestadig voor den geest zijn, namelijk, dat wij geen dwingers der natuur zijn, maar dezelve moeten leiden; daar, waar dezelve te kort schiet, haar bijstand bieden, en waar zij geheel ontbreekt, datgene aanwenden, wat kunst en pligt gebieden, en zoodoende zullen wij, in ons zelven, voorzeker de beste belooning, en voldoening vinden.

